

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 11
2025

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Рівне, 2025

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 11. Рівне : РДГУ, 2025. 70 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, в.о.ректора, Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук професор, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 12 від 22 грудня 2026 року).*

УДК 159.9:[316.48:316.614.5]

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ

Лаврук Людмила, здобувач ОС «магістр»

спеціальність 053 «Психологія», I курс, РДГУ

Науковий керівник: Яцюк Н.О., канд. психол. наук, доцент

Постановка проблеми. Проблема сімейного насильства набула особливої гостроти в сучасних соціально-економічних умовах зростання матеріального і психологічного неблагополуччя та зниження рівня життя значної частини населення. Загальна соціальна напруженість негативно позначається на мікрокліматі сім'ї, призводить до втрати морально-етичних орієнтирів у взаємодії членів сім'ї та, як наслідок, до виникнення шкідливих звичок, порушення норм спілкування у цій соціальній групі. Ризики сімейного насильства в українських сім'ях зростають в умовах війни, коли їх мимовільне перебування в цій надзвичайній ситуації зумовлює численні порушення нормального ритму життя, призводить до переживання тривоги та невизначеності, що може спровокувати агресію проти найближчих людей. Як свідчать дані Всесвітньої організації здоров'я, від насильства у сім'ї страждають переважно жінки і діти. Варто підкреслити, що громадськості відомі далеко не всі випадки жорстокого поводження у сім'ї – адже багато з них залишаються прихованими через замовчування як жертв, так і тих правоохоронних органів і громадських організацій, до яких вони звертаються.

Останні десятиліття ознаменувались посиленням уваги до зазначеної проблеми з боку суспільства, зокрема наукової спільноти. Сьогодні вчені зосереджують свої зусилля не лише на вивченні феноменологічних особливостей сімейного насильства, характеристик його ініціаторів та жертв, але й прагнуть з'ясувати його причини, виокремити головні чинники, виявити можливості запобігання насильницьким діянням у сім'ї.

Мета дослідження: здійснити теоретичний аналіз проблеми сімейного насильства та його психологічних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сімейне (домашнє) насильство належить до числа загальносвітових проблем і має свій початок в патріархальній ідеології середньовіччя, яка утверджувала право сильного (чоловіка) диктувати свою волю іншим, обмежувати їх права і свободу.

Сьогодні його розуміння має правове обґрунтування. Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» – це «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [7].

З позицій психології насильство вважається безпідставною, імпульсивною, ірраціональною негативною агресією однієї людини проти іншої і в цьому сенсі є соціальною деструкцією (М. Головацька, Л. Гарасіна, О. Григор'єва, О. Кобернік, О. Коломоєць, С. Кушнікова, О. Лютак, А. Феліпов). Л. Гарасіна виділяє в соціопсихологічній моделі насильства такі феноменологічні ознаки, як: а) перевага суб'єктивних мотивів над об'єктивними обставинами; б) неадекватно жорсткі реакції суб'єкта насильства у виявленні його біопсихологічної природи; в) нівелювання культурних цінностей поваги і любові до людини; г) перенасичення зразками насильницької поведінки соціокультурного середовища, вироблення насильницьких поведінкових стандартів [2].

Як стверджують Н. Максимова та К. Мілютіна, основними психічними детермінантами насильства загалом та сімейного насильства зокрема є неадекватна (завищена або знижена) самооцінка, ірраціональна (суб'єктивна) мотивація, емоційна нестриманість, негативний (навіть асоціальний) досвід, у результаті якого насильство стає моделлю поведінки [5].

Н. Максимова і К. Мілютіна вказують на такі основні характеристики сімейного насильства: його жертвами найчастіше стають жінки та діти, а кривдниками – члени сім'ї; у ім'ї зазвичай

переважає психологічне і фізичне насильство; в більшості випадків насильницькі дії не є одиничними, а повторюються впродовж тривалого часу; як правило, жертви і свідки насильства або замовчують факт його прояву, або звертаються за порадою чи допомогою до друзів чи знайомих, утримуючись від звернень до правоохоронних органів; схильність до насильства не залежить від рівня освіти, проте пов'язана з психічними проблемами насильників; прояви насильства більшою мірою мають місце у сім'ях, в яких шлюб базується на прагматичних цілях; сімейне насильство має періодичний характер і зумовлює токсичні взаємини його суб'єктів із жертвами та іншими, нерідко залежними від насильника членами сім'ї [5].

Згідно з висновками О. Гордуз, О. Кривопишиної, Ю. Кривчуна, С. Тунтуєвої та ін. жертви насильства (жінки) мають певні індивідуально-психологічні особливості: депресивність, тривожність і демонстративні акцентуації характеру. пасивність, боязливість, тривожність, ригідність установок і поведінки, низька самооцінка, емоційна вразливість, неврівноваженість, схильність до пасивно-споглядальної позиції, що зумовлює втрату власного «Я» та психологічну, економічну, емоційну, сексуальну або фізичну залежність від чоловіка. Хоча випадки насильства проти чоловіків є нечастими, дослідники сформували психологічний портрет чоловіка-жертви. Їм притаманні такі риси, що виявлені у жінок-жертв. Водночас специфічними рисами у цьому портреті є неадекватні уявлення про себе (зокрема щодо статево-рольової ідентифікації), сексуальні проблеми, готовність до підлеглих, безпорадність, низький рівень домагань [3; 4].

Психологічний портрет кривдника переважно базується на негативному ставленні до жертви, емоційній нечутливості та нездатності до регуляції своїх почуттів і поведінки. З погляду Р. Трофімова він включає низку особистісних рис, які виявляються: в самооцінці (завищена або приховано занижена); емоційних станах (почуття правоти, агресивність, тривожність, хронічний дистрес); ставленні до людей (відсутність поваги до жертви та готовність вирішувати проблеми силою, низький рівень емпатії, недовіра і підозрілість, авторитарність, агресивність, жорстокість); особистісних якостях (емоційна лабільність, ригідність, імпульсивність, дративливість, низький рівень самоконтролю і саморегуляції); недорозвиненості життєвих умінь (щодо подолання стресів, вирішення проблем, партнерської взаємодії, релаксації); викривлених поглядах (щодо своєї домінуючої ролі в сім'ї, власної правоти та права приймати рішення, нехтування правими і почуттями жертви, недовіри до людей та їхньої стигматизації (нероба, нікчема та ін.)) та егоїстичних цінностях; мотивації, спрямованої на подолання власних комплексів, отримання задоволення від агресії, подолання небезпек, якими загрожує розвиток (особистісний, професійний) жертви. Нерідко витоками формування особистості кривдника є досвід батьківської сім'ї, дитячі травми та викривлені стереотипи сімейних взаємин, психологічні та психічні проблеми [1, с. 55-59].

Отже, основною причиною сімейного насильства індивідуальні характеристики та особистісний досвід як його ініціатора, та і жертви, що виявляється в таких психологічних чинниках, як особливості самоставлення та неадекватна самооцінка (завищена або занижена), рівень емоційного інтелекту, схильність до агресії або до підкорення та стратегія конфліктної поведінки. При цьому важливо підкреслити, що дія цих чинників посилюється в умовах війни, воєнні обставини помітно впливають на сімейні стосунки. Через загрозу життю і здоров'ю посилюється вплив стресу на людину, внаслідок чого: з одного боку, зростає рівень агресії в одних членів суспільства; з іншої сторони – підвищується рівень готовності постраждалого бути жертвою.

Насильство є негативним соціально-психологічним явищем, злом, яке порушує функціонування сім'ї, руйнує взаємодію між членами сім'ї внаслідок викривлення сімейних цінностей, моральних принципів, норм поведінки. Це – форма деструктивної соціально-психологічної взаємодії членів сім'ї, що відображає її соціально-психологічний стан і нормативно-ціннісну сферу. Воно є тим чинником, який призводить до деструкції сім'ї, перешкоджає нормальній життєдіяльності членів родини, негативно позначається на їхньому розвитку, зумовлює створення токсичної психологічної атмосфери емоційної напруженості, взаємної недовіри, ворожості, жорстокості, яка порушує гармонію сімейного життя.

Висновки. Розповсюдженим видом насильства у всьому світі є сімейне (домашнє) насильство – будь-яке діяння або загроза щодо його здійснення у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного впливу стосовно певного члена (членів) сім'ї, порушення його прав, свобод, честі і гідності, що завдає йому фізичної та/або моральної шкоди, призводить до порушення його емоційного

стану, фізичного та/або психічного здоров'я і негативно позначається на особистісному розвитку як кривдника, так і його жертви. Основною причиною сімейного насильства є індивідуальні характеристики та особистісний досвід як його ініціатора, так і жертви, що виявляється в таких психологічних чинниках, як особливості самоставлення та неадекватна самооцінка (занижена або завищена), рівень емоційного інтелекту, схильність до агресії або до підкорення та стратегія конфліктної поведінки. При цьому важливо підкреслити, що дія цих чинників посилюється в умовах війни. Через загрозу життю і здоров'ю збільшується вплив стресу на людину, внаслідок чого: з одного боку, зростає рівень агресії в одних членів суспільства; з іншої сторони – підвищується рівень готовності постраждалого бути жертвою

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / Перцева Т. О. та ін. ; за заг. ред. проф. Т. О.Перцевої та проф. В. В. Огоренко. Дніпро : ДДМУ, 2021. 188 с.
2. Гарасіна Л. М. Насильство як соціальна деструкція. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2015. №1148. С. 35–40.
3. Кривопишина О. А. Психологічний портрет особистості-жертви сімейного насильства: гендерний аспект. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : зб. наук. пр. / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. Львів : ЛДУ БЖД. 2017. Вип. 5. С. 122–125.
4. Кривчун Ю. А., Гордуз О. А. Насильство як соціальна проблема суспільства. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. Вип. 10. С. 110–115.
5. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства : навч.-метод. посіб. Київ : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. 337 с.
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 21.11.2024).

УДК 159.923.2:159.947.5

ІНТЕРПСИХІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ПРАГНЕННЯ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО «Я»

Ланевич Ян, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», II курс, РДГУ

Науковий керівник: Корчакова Н.В., доктор психологічних наук, професор

У сучасному суспільстві образ тіла та ставлення до зовнішності набувають виняткової значущості. Стандарти краси, нав'язані медіа, соціальними мережами та культурним середовищем, істотно впливають на формування уявлень людини про себе. Все частіше прагнення до вдосконалення фізичного Я стає не просто особистим вибором, а реакцією на зовнішній соціальний тиск. Це особливо актуально для молоді, яка перебуває в активному процесі особистісної та тілесної ідентифікації. У таких умовах зростає потреба у глибшому психологічному розумінні механізмів впливу міжособистісної взаємодії на формування тілесного самосприйняття. Актуальність теми зумовлена також високим рівнем поширеності тілесної незадоволеності, що може призводити до порушень харчової поведінки, тривожних станів, депресії, зниження самооцінки. Зокрема, дослідження останніх років вказують на стрімке зростання кількості звернень до психологів, пов'язаних саме з проблемами образу тіла. Ці труднощі часто не обмежуються внутрішнім дискомфортом, а мають соціальні наслідки – ізоляцію, зниження академічної чи професійної активності, деструктивну поведінку. Відтак проблема вдосконалення фізичного Я виходить за межі естетичного або індивідуального вибору та постає як міжособистісне, соціально зумовлене явище. Саме тому дослідження інтерпсихічних чинників є необхідним для побудови ефективних корекційних стратегій.

Інтерпсихічний підхід дозволяє розглядати прагнення до змін у фізичному «Я» не лише як внутрішньоособистісний процес, а як результат впливу значущих інших, соціального контексту та

ЗМІСТ

Байда Анастасія Вплив музики на емоційну сферу особистості	3
Василюк Юлія Особливості переживання самотності молоддю	5
Герасимюк Анна Вплив методів арттерапії на емоційний стан підлітка	8
Глюза Катерина Чинники розвитку життєстійкості особистості	10
Головіна Оксана Реабілітація проявів ПТСР засобами арттерапії	13
Гопанчук Юлія Від травми до стійкості: травма-орієнтований підхід як шлях до благополуччя молодших школярів	15
Даниш Олена Наукові підходи до визначення поняття та сутності резильєнтності	18
Карплюк Віктор Психологічні фактори розвитку самооцінки в юнацькому віці	22
Конончук Анастасія Прокрастинація як бар'єр у прийнятті рішень здобувачами вищої освіти в умовах невизначеності	23
Король Олена Психоемоційний стан як ключова категорія психологічних досліджень	26
Корчагіна Аліна Вплив дитячо-батьківських відносин на особистість підлітка	30
Кибукевич Т. Формування позитивного ставлення до себе у молодших школярів як ключовий аспект подолання наслідків психотравматичних ситуацій	33
Кудак Микола Детермінанти конфліктності особистості у юнацькому віці	36
Лаврук Людмила Теоретичний аналіз проблеми сімейного насильства та його психологічних чинників	38
Ланевич Ян Інтерпсихічна зумовленість прагнення молоді до удосконалення фізичного «Я»	40
Мацкевич Ольга Стосунки як базова потреба людини в юнацькому віці	42
Мороз Софія Креативність молодших школярів як потенціал для успішної адаптації в умовах нестабільності: умови та механізми розвитку	45
Ничипорчук Іван Психологічні особливості формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями	47
Опанасюк Вікторія Огляд сучасних підходів та методик психологічного супроводу дітей з РАС у дошкільному віці	49
Редько Вероніка Психологічні та гендерні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	53
Хименко Андрій Психологічні особливості роботи з людьми, що пережили втрату	55
Шарафан Назарій Зміст психологічної готовності студентської молоді до волонтерської діяльності	56
Шмига Анастасія Особливості формування самооцінки у юнацькому віці: вплив міжособистісної взаємодії та воєнних чинників	59
Юрченко Катерина Чинники формування та психологічні наслідки цифрової залежності в юнацькому віці	62
Янко Елеонора Психологічні фактори булінгу серед підлітків	64

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СТУДЕНТСЬКИЙ ДАЙДЖЕСТ

Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Підписано до друку 25.12.2025 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 5,3 Наклад 300

ТОВ «Центр учбової літератури»

вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2458 від 30.03.2006 р.